

ПОПОВА Н. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АКСІОЛОГІЧНА ДЕТЕРМІНОВАНІСТЬ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУ SOLIDARIDAD В КОНЦЕПТОСФЕРІ ІСПАНЦІВ

Статтю присвячено вивченню аксіологічної детермінованості універсального концепту *solidaridad* у мовній картині світу іспанців, що сформувалася внаслідок розвитку даного концепту в межах національно-специфічної концептосфери, еволюція якої зумовлюється соціально-історичними та мовно-специфічними чинниками. Досліджуються зміни прототипного ядра даного концепту та вивчається динаміка його розвитку.

Ключові слова: концепт, семантичний розвиток, прототипне ядро, динаміка, мовна картина світу.

Статья посвящена изучению аксиологической детерминированности универсального концепта *solidaridad* в языковой картине мира испанцев, сформировавшейся в результате развития данного концепта в пределах национально-специфической концептосферы, эволюция которой обусловлена социально-историческими и культурно-специфическими факторами. Исследуются изменения прототипного ядра данного концепта, изучается динамика его развития.

Ключевые слова: концепт, семантическое развитие, прототипное ядро, динамика, языковая картина мира.

The article is devoted to the study of the axiological determinism of the universal concept *solidaridad* in the Spanish language world view, formed as a result of this concept's development within national specific conceptual sphere which evolution is predetermined by socio-historical and language-specific factors. Changes of this concept prototypical core and their dynamics are studied.

Keywords: concept, semantic development, prototypical core, dynamics, language world view.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю вивчення аксіологічної специфіки універсальних концептів та особливостей процесів її формування і змін у межах когнітивної діахронічної семантики, що є важливою ланкою в побудові конструктивного діалогу в сучасному глобалізованому суспільстві.

Рудківський О.П.

Наукова новизна дослідження полягає у вивченні ціннісних характеристик іспанського концепту *solidaridad* шляхом дослідження динаміки змін цього концепту в мовній картині світу Іспанії, що охоплює його багатогранність та визначає національну специфіку.

Мета даного дослідження полягає у визначенні універсальних та національно-специфічних характеристик концепту *solidaridad* у мовній картині світу Іспанії за допомогою синхронно-діахронного аналізу.

Об'єктом дослідження є концепт *solidaridad* у мовній картині світу Іспанії. **Предметом** дослідження є його національно-специфічні риси, що сформувалися в процесі функціонування досліджуваного концепту в іспанській національній концептосфері завдяки розвитку і взаємодії з іншими національно-маркованими концептами.

Дослідженню концептів у діахронічному аспекті присвячено роботи С. М. Богатирьової [1], В. В. Долженкової [2], Т. О. Козлової [3]. Концепт *solidaridad* як універсальна складова концептосфери вивчався іспанською дослідницею І. М. Перес Родрігес де Вера [4]. Проте, у її роботі бракує вивчення специфічності даного концепту на теренах іспанської свідомості, якої набуло його прототипне ядро в процесі своєї еволюції. Адже, будь-який концепт, на думку А. Вежбицької та С. Г. Воркачова є лінгвокультурним [5:17; 6:7].

Лексема *solidaridad*, що номінує в мовній картині світу Іспанії досліджуваний нами концепт, за визначенням словника Королівської іспанської академії має значення *adhesión circunstancial a la causa o a la empresa de otros*, похідним від якого є значення *modo de derecho u obligación in sólido*. Походить це слово від лексеми *solidario*, яка, у свою чергу, завдячує своїм існуванням лексемі *sólido* [7].

Тож, походження лексеми, що позначає концепт *solidaridad*, можна пов'язати із двома лексико-семантичними асоціативними полями: із етимологічним ядром латинського походження “*in solidum*”, денотативне значення якого стосується будівництва, а також зі сферою юриспруденції. Значення лексеми *sólido*, що використовується в будівництві, – “твердий”, “той, що поєднує різні частини”. Також ця лексема позначає зв'язок між молекулами, що утворюють єдине ціле.

Термін було відроджено в Середні віки, а згодом у XVII столітті його стали використовувати у французькій юридичній термінології у формах *solidaridad* та *solidariamente*. У іспанській мовній картині світу натомість використовувалися лексеми *caridad*, *misericordia*, *compasión*, *piedad*, що позначали чесноти, притаманні людині, яка вірить у Бога та співчуває ближньому, подаючи милостиню або допомагаючи хворим:

El fundamento principal de todas estas razones era, á mi ver, la poca ó ninguna caridad (= solidaridad) que tenían unos con otros, no tratando ni acordándose de socorrer las necesidades de sus prójimos pobres, viejos é impedidos [8].

Sola la caridad (= solidaridad), dize San Agustín, es el camino de Dios para los hombres, y de los hombres para Dios [9].

У XIX столітті П'єр Лерокс (1797-1871) використав лексему на позначення досліджуваного нами концепту в семантичному значенні, що наближується до значення термінів *filantropía*, *humanitarismo*, *beneficencia*, намагаючись замінити християнське милосердя людською солідарністю, під якою розуміється антропологічна характеристика соціального життя, у якому цінується любов до людини, допомога ближньому, а одностайність переважає над поділом на нації, етноси, родини тощо [10:65]:

Con sólo mirar el semblante de los jueces, podrían ver la verdadera imagen de esa humanidad y esa filantropía (= solidaridad), de que tanto y tan en vano blasonan [11].

Al conjunto de las obras de Byron ó de Goethe, da unidad el alma misma de los autores, y humanitarismo (= solidaridad) sólo que tienen ellos de humanos [12].

La Moralidad hacía palpable una verdad consoladora para el género humano, a saber: que el moralizar era la mejor de las especulaciones, y el humanitarismo (= solidarismo) el empleo más útil y el negocio más pingüe. Repartióse entre los filántropos accionistas un cinco por ciento de ganancias, las cuales mal podían haberse obtenido cuando ni un solo real se había colocado, ni hacía un mes que el dinero estaba en las cajas de lasociedad, o sea, en el bolsillo de los autores del pensamiento [12].

Після витіснення утопічного соціалізму рухом “Solidarismo”, що охопив Францію в другій половині XIX століття, він стає новим принципом організації цього суспільства і полягає в ідеї про загальний добробут, якого можна досягти завдяки досягненню згоди в суспільстві шляхом відповідної соціальної поведінки [4:215].

Теорія Е. Дюркгейма про *соціальну солідарність* (*solidaridad sociológica*) базується на об'єднанні соціальних груп з різними релігійними вподобаннями [13:47]. Синонімом в іспанській мові є лексема *cooperación* (*взаємодія, партнерство*). Разом з тим виникає *політичний солідаризм* (*solidarismo político*), що відзначається тяжінням до світського життя, прагматизмом та прагненням реформ, теоретизований Л. Буржуа у праці “La solidarité”, що стає доктриною Третьої французької республіки [14:56].

В Іспанії лексеми *solidaridad/solidariedad, solidario/a, solidariamente* вперше було зафіксовано в *Diccionario general etimológico de la Lengua española* Р. Барсія у 1882 році як терміни, пов'язані із судочинством [15:375].

Estado no se entiende con los contribuyentes individuales, sino con la unidad mir, que responde de ellas solidariamente: el mir las reparte en proporción al número de lotes de tierra que lleva cada uno [16].

El que por error, malicia   negligencia del registrador quede libre de alguna obligación inscrita, será responsable solidariamente con el mismo registrador del pago de las indemnizaciones   que este sea condenado por su falta [17].

Лише на початку XX століття лексема *solidaridad* почала використовуватися в назвах протестуючих соціальних рухів, таких як *Solidaridad Catalana, Solidaridad Obrera* та *Solidaridad de Obreros Vascos*, що сповідували соціальну солідарність, засновану на принципах внутрішньої згуртованості певної соціальної групи.

Тож, концепт *solidaridad* на початку XX століття мав такі характеристики, як закритість, належність до певного колективу, що зумовлювалося індустріалізацією іспанського суспільства та формуванням робітничого класу. На цьому етапі розвитку даний концепт номінується також лексемою з більш широким семантичним значенням *fraternidad* на позначення зв'язків усередині групи:

Salmerón cometió un error en las postrimerías de su vida. Se puso al frente de la solidaridad catalana, creyendo que ese era el camino de la revolución [18].

Починаючи із шестидесятих років ХХ століття концепт *solidaridad* починає широко відтворюватися в теологічному руслі та у світському житті, значно розширивши свої межі й слугуючи різноманітним ідеологіям. Піком використання лексеми *solidaridad* стали восьмидесяті роки, у яких вона позначала об'єднання людських зусиль у межах законних організацій у політичній, соціальній, економічній, релігійній, промисловій та правій сферах.

Solidaridad у політиці мала сприяти розвитку, демократії, встановленню миру та виявленню поваги до всіх людей, що живуть на Землі. Це, у свою чергу, передбачало встановлення гармонійних договірних стосунків між народами.

У плані соціальних зрушень *solidaridad* повинна була сприяти встановленню загального добробуту, тобто малося на увазі, що уряд Іспанії мав забезпечити усім громадянам відповідний рівень життя, гарантувати стабільний економічний розвиток та високий рівень зайнятості з належною заробітною платою.

Solidaridad в економіці виявлялася в допомозі міжнародних організацій (*el Fondo Monetario Internacional, el Banco Mundial*) країнам, що розвиваються.

Іспанська церква, актуалізуючи досліджуваний концепт, наголошувала на власному внеску в розвиток суспільства: місіонерська робота в найбідніших країнах, божі притулки для страждених, бездомних, іммігрантів, допомога хворим на СНІД тощо.

Solidaridad в торгівлі і промисловості визначала встановлення договірних відносин між виробником, посередником і споживачем. Найбільших змін досліджуваний концепт зазнав у сфері соціології, де визначалося, що людина не може жити окремо від суспільства й повинна співіснувати з іншими представниками своєї нації: *el hombre se encuentra unido a sus semejantes y en cooperación con ellos*.

Юридично термін *solidaridad* почали застосовувати стосовно прав людини та прав держав, тим самим встановлюючи рівність,

принаймні юридично, між народами світу. Розвитку міжнародного права сприяли глобальні катастрофи ХХ століття, такі як дві світові війни, військові диктатури, винищення євреїв тощо.

У мовній картині світу Іспанії чітко розмежовується горизонтальна і вертикальна солідарність: *horizontalism* (людина намагається полегшити людські потреби) і *verticalismo* (людина шукає Бога). Таким чином, концепт *solidaridad* отримує характеристику генерованості людиною, тобто людина сама створює відносини в межах суспільства [4:217].

У Іспанії концепт *solidaridad* набув ще одного важливого значення у зв'язку зі складними стосунками між багаточисельними етносами єдиної нації, рухами за розширення прав автономій та отримання більшої незалежності від центральних керівних органів. Водночас існує нагальна потреба зберегти єдність держави як потужної складової міжнародної спільноти та зберегти самотутню культуру кожного етносу. Процеси дивергенції й конвергенції в межах Королівства Іспанії зумовили національну своєрідність концепту *solidaridad*, який, взаємодіючи з іншими національно-маркованими концептами, перетворився на частину ідеології сучасного іспанського суспільства та одну з її головних національних цінностей. Це, зокрема, яскраво прослідковується в промовах членів королівської родини, яка є символом іспанської нації:

En esa España, unida y diversa, basada en la igualdad de los españoles, en la solidaridad entre sus pueblos y en el respeto a la ley, cabemos todos; caben todos los sentimientos y sensibilidades, caben las distintas formas de sentirse español [19:4]. – Національно-специфічні ознаки концепту *solidaridad* яскраво проявляються у словосполученнях *España unida y diversa, caben todos los sentimientos y sensibilidades, caben las distintas formas de sentirse español*.

Y en esos mismos valores de libertad, de responsabilidad, de solidaridad y de tolerancia, la Reina y yo educamos a nuestras hijas, la Princesa de Asturias y la Infanta Sofía [19:2]. – Гіперонім *valores* підкреслює аксіологічне значення концепту *solidaridad* для іспанського суспільства.

Окрім того, *solidaridad* для іспанців із політичної, релігійної та економічної цінності перетворився на щось повсякденне, присутнє в кожній родині, у взаєминах між друзями, знайомими, колегами. Іспанці не сприймають її як якусь офіційну доктрину, а швидше живуть за цим принципом, що, швидше за все, зумовлюється їхнім добродушним темпераментом та приязністю. Проте не варто забувати про постійне суперництво між іспанцями, що перетворює досліджуваний нами концепт на необхідність сучасного життя:

La Navidad también es un buen momento para ser solidario. No es de extrañar, ya que los españoles somos muy solidarios. El 92% de los españoles ha participado en alguna actividad solidaria en 2014. 46% ONG ha hecho aportaciones económicas a ONG. 70% ha donado alimentos. 76% ha donado ropa. 32% ha comprado productos de comercio justo ¿Somos los españoles más solidarios ahora que antes de la crisis? [20:3].

Висновки. Тож, національно-специфічні ознаки прототипного ядра досліджуваного концепту в мовній картині світу Іспанії змінюються від чесноти віруючої людини до закритості, належності до певного колективу, об'єднання людських зусиль у різних сферах, гармонійності, економічної стабільності, релігійної благодійності, етнічної терпимості, національної конвергенції та повсякденності поведінки. Концепт *solidaridad* в Іспанії із юридичного та політичного терміну перетворився на національну цінність, властиву повсякденним реаліям життя. **Подальші перспективи** дослідження полягають у дослідженні взаємовпливу мови та національно-маркованих концептів на розвиток свідомості іспанської нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Богатырева С. Н.* Диахронический аспект концепта толерантность в разных лингвокультурах (на материале испанского и русского языков) : автореф. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 “сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Светлана Николаевна Богатырева. – Пятигорск, 2010. – 18 с.
2. *Долженкова В. В.* Концепты “honor” и “honra” в испанском языке и литературе XIII–XVII веков : дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05 “Германские языки” / Виктория Викторовна Довженкова ; Московск. гос. ун-т. – М., 2006. – 156 с.
3. *Козлова Т. О.* Концептуальный

архетип та його актуалізація в споріднених лінгвокультурах / Т. О. Козлова. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pzs/2009_9/zmist.htm. 4. *Pérez Rodríguez de Vera I. M. Itinerario de la solidaridad desde el pandectas de justiniano hasta su incorporación en las diferentes disciplinas* / Isabel María Pérez Rodríguez de Vera. – Murcia : Universidad de Murcia, 2013. P. 213-219. 5. *Вежбицкая А.* Понимание культур через посредство ключевых слов [пер. с англ. А. Д. Шмелева] / Анна Вежбицкая. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с. 6. *Воркачев С. Г.* “Куда ж нам плыть?": – лингвокультурная концептология: современное состояние, проблемы, вектор развития / Сергей Григорьевич Воркачев // Язык, коммуникация и социальная среда. – Воронеж : ВГУ; Наука-Юнипресс, 2010. – Выпуск 8. – С. 5-27. 7. *Diccionario de la Real Academia Española* (DRAE), 22ª edición. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/cdh>. 8. *Cobo V.* Historia del Nuevo Mundo / Bernabé Cobo, 1653. – Sevilla : Sociedad de Bibliófilos Andaluces, 1890-1893. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.frl.es. 9. *Panes A.* Escala Mística y Estímulo de Amor Divino / Antonio Panes, 1675. – Madrid : Fundación Universitaria Española y Universidad Pontificia de Salamanca, 1995. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.frl.es. 10. *Lerroux P.* De l'Humanité, de son principe, et de son avenir / Pierre Lerroux. – Paris : Perrotin, 1840. – 214 p. 11. *Avarado F. F.* Cartas críticas del Filósofo Rancio I / Fray Francisco Alvarado, 1811. – Madrid : Imprenta de E. Aguado, 1824. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.frl.es. 12. *Valera J.* Correspondencia / Juan Valera, 1847-1857. – Madrid : Imprenta Alemana, 1913. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.frl.es. 13. *Дюркгейм Э.* Социология: ее предмет, метод, предназначение [3-е изд., доп. и испр.] / Эмиль Дюркгейм. – М. : ГЕРРА – Книжный клуб, 2008. – 400 с. 14. *Буржуа Л.* Солидарность / Леон Буржуа. – М. : Т-во А. А. Левенсон, 1899. – 92 с. 15. *Barcia R.* Diccionario general etimológico de la lengua española / Roque Barcia. – Madrid : Establecimiento tipográfico de Álvarez hermanos, 1881. – Т. 7. – P. 375. 16. *Actas jurídicas*, 1898. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.frl.es/CNDHE/org/publico/pages/consulta/entradaCompleja.view>. 17. *Actas jurídicas*, 1861. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.frl.es/CNDHE/org/publico/pages/consulta/entradaCompleja.view>. 18. *Giménez Valdivieso T.* El atraso de España / Tomás Giménez Valdivieso, 1909. – Madrid : Fundación Banco Exterior, 1989. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.frl.es. 19. *Mensaje de Felipe VI en su proclamación ante las Cortes.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://politica.elpais.com/politica/2014/06/19/actualidad/1403169017_929939.html. 20. *La solidaridad de los españoles.* – TNS, el 9 de diciembre 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/TNSspain/la-solidaridad-de-los-espanoles>.